

کتابخانه

ع

ع

مجله علمی شعر

پن

معماری جمعیت

گفتاری از حجت الاسلام والمسلمین سید محمد مهدی میرباقری
پیرامون ضرورت برنامه ریزی جامع در حوزه جمعیت در تراز تحولات جهانی

صحیفه ۷۴

ایران جوان ۴، بهار ۱۴۰۵

معماری جمعیت

گفتاری از حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمحمد مهدی میرباقری پیرامون ضرورت برنامه‌ریزی جامع در حوزه جمعیت در تراز تحولات جهانی
تهیه و تنظیم: معاونت تولیدات رسانه‌ای جامعه ایمانی مشعر
طراح جلد: علی ناصری
صفحه‌آرا: حسن ناصری
شمارگان: ۲۰ نسخه / نوبت چاپ: اول
استفاده از مطالب نشریه و تکثیر آن برای هیأت‌ها، در صورت ذکر منبع آزاد می‌باشد.

نشر هیأت امروز

انتشارات هیأت امروز

پایگاه اطلاع‌رسانی: heyatemrooz.ir
شبکه‌های اجتماعی: @heyatemrooz_ir
رایانامه: info@1542.org

جامعه ایمانی مشعر

قم - کدپستی: ۳۷۱۹۶ - ۱۵۶۴۷
سامانه پیامک: ۳۰۰۰۱۵۴۲
پایگاه اطلاع‌رسانی: www.1542.org

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مقدمه

● در آستانه تحولات برای ایجاد یک نظم جهانی، مسئله جمعیت به عنوان یکی از متغیرهای کلیدی تعیین کننده موازنه قدرت، امنیت ملی و آینده تمدن‌ها مطرح است. جمعیت نه تنها شاخصی کمی، بلکه عاملی کیفی در تعیین سرنوشت ملت‌ها و تمدن‌هاست. قدرت‌های جهانی با بهره‌گیری از ساز و کارهای پیچیده فکری، رسانه‌ای و اجرایی، در جهت کنترل و مهندسی جمعیت جهانی گام برمی‌دارند. در مقابل، جهان اسلام و به ویژه جمهوری اسلامی ایران، به عنوان محور تمدن اسلامی با اتکاء به مبانی دینی و ارزشی خویش، ناگزیر از طراحی الگویی بدیل و پیشرو است که هم‌زمان افزایش کمی جمعیت را با حفظ کرامت انسانی، استحکام نهاد خانواده و تربیت نسل تراز تمدن اسلامی پیوند زند.

متن حاضر، گفتاری است از حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمد مهدی میرباقری که با نگاهی راهبردی و مبتنی بر آموزه‌های اسلامی، در ضمن تشریح ابعاد گوناگون مسئله جمعیت، به تبیین ضرورت برنامه‌ریزی جامع و هوشمندانه در این حوزه به مثابه محوری اساسی در تقابل تمدنی پرداخته است.

این مهم، بدون بازنگری در طرح‌های کلان ملی، برنامه‌های توسعه‌ای، گفتمان‌سازی عمیق در سطوح نخبگانی و عمومی و اصلاح نهادهای اثرگذار از قبیل آموزش و پرورش، نظام بهداشت و سلامت و سیاست‌های اشتغال، محقق نخواهد شد. همچنین، بازتعریف الگوی مشارکت اجتماعی بانوان بر مبنای کرامت ذاتی و نقش بی‌بدیل ایشان در خانواده و جامعه و مدیریت هوشمندانه «نیاز و ارضاء» در عرصه‌های مختلف زندگی، از ارکان این تحول به شمار می‌روند.

ظهور نظم جدید

انقلاب نیز بارها اشاره فرموده‌اند،^۱ در اواخر قرن هجدهم و اوایل قرن نوزدهم، نظم جدیدی در جهان شکل گرفت و استعمار نواز مسیر هند آغاز شد و به آفریقا گسترش

ما امروز در آستانه تحولات بزرگی در نظم جهانی قرار داریم که یکی از متغیرهای اصلی این تغییر، انقلاب اسلامی و قدرت نرمی است که در سطح جهان به نفع ادیان الهی فراهم شده است. بنابراین، باید آماده باشیم تا در شکل دهی به نظم آینده جهان نقش آفرینی کنیم. همان‌گونه که رهبر معظم

۱. بیانات در دیدار هزاران نفر از مردم «سیستان و بلوچستان» و «خراسان جنوبی» در تاریخ ۲۰/۰۶/۱۴۰۲؛ «من می‌گویم امروز یک تحول بزرگی در دنیا، یا دارد آغاز می‌شود یا آغاز شده است. امروز روزی است که ملت‌های منطقه نباید دچار غفلتی بشوند که در دوران استعمار یا بعد از جنگ اول جهانی شدند؛ باید ملت‌های منطقه بیدار باشند.»

یافت؛ اما در آن دوران ما مسلمانان هیچ مشارکتی در شکل‌گیری این نظم نداشتیم و عملاً غایب بودیم. پس از جنگ جهانی دوم نیز نظم تازه‌ای حاکم شد که باز هم ما در آن نقشی نداشتیم و در انزوا به سر بردیم. امروز بار دیگر شاهد تولد نظم نوینی در عرصه جهانی هستیم و این بار باید بکوشیم تا مسلمانان حضوری فعال و تعیین‌کننده در تکوین این نظم داشته باشند. رهبر معظم انقلاب در سخنرانی خود یک روز قبل از روز دانش‌آموز در سال گذشته، خطاب به دانش‌آموزان تأکید کردند که نظم جدیدی در حال شکل‌گیری است و سه ویژگی

عمده آن عبارت است از: افول قدرت آمریکا، انتقال مرکز قدرت به آسیا و ظهور و گسترش جبهه مقاومت و گفتمان مقاومت در جهان!^۱ خلاصه سخن آنکه ما باید در این نظم در حال ظهور جهان، دخالت و مشارکتی جدی و فعال داشته باشیم.

---

۱. بیانات در دیدار دانش‌آموزان در تاریخ ۱۱/۰۸/۱۴۰۱؛ «من سه مورد از خطوط اساسی را گفتم: انزوای آمریکا، انتقال قدرت به آسیا، گسترش جبهه مقاومت و منطق مقاومت.»

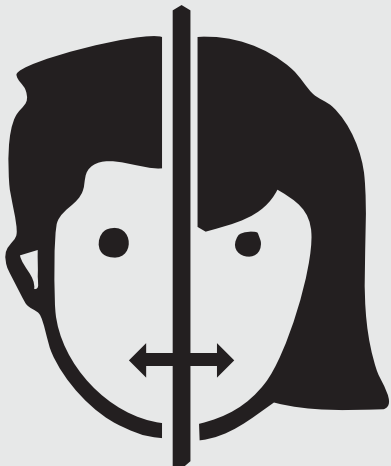

محور تمدن اسلامی

یکی از مسائل کلیدی آینده جهان، موضوع جمعیت است. قدرت‌های حاکم بر نظم کنونی که امروز متزلزل شده‌اند، به خوبی به ارتباط عمیق جمعیت با امنیت ملی، قدرت جهانی و موازنه قوا واقف‌اند. آنان با استفاده از اتاق‌های فکر، نهادهای برنامه‌ریز و ابزارهای نرم و سخت، در این عرصه مداخله می‌کنند تا آینده را به سود خود شکل دهند.

در تقابل تمدنی حاضر، ما محور تمدن اسلامی و جبهه مقاومت هستیم. باید برای مسائل آینده از جمله مسئله جمعیت، طرح و برنامه داشته و خود را آماده کنیم. همان طور که نظم پیشین جهان با نوشتن منشور ملل متحد شکل گرفت، ما نیز بر اساس آموزه‌های اسلام باید بتوانیم منشوری برای حقوق ملت‌ها ارائه دهیم و راه‌حلی برای تعامل با تکثر و تنوع فرهنگی-اجتماعی جهان بیابیم. اگر در این زمینه مداخله فعال نکنیم، دیگران با ادبیات پساژدرن خود، دوباره نظم جهانی، نظام حقوقی و روابط بین‌الملل را

تعریف خواهند کرد. هم‌چنان که رئیس‌جمهور آمریکا نیز پس از تحولات اخیر منطقه‌ای گفته است که در دو سه سال آینده، نظمی شکل خواهد گرفت که دهه‌های آینده را تعیین می‌کند. آنان در پی طراحی این نظم جدیدند و مأموریت امروز ما (همه نخبگان اعم از حوزوی، دانشگاهی و اجرایی) این است که بتوانیم در تعیین موازنه قدرت، ساختارها و نرم‌افزارهای نظم آینده مداخله کنیم.

مواردی مانند ترویج تغییر جنسیت و بازتعریف معنای نسل‌آوری نیز در راستای همین نقشه کلان است که متأسفانه جامعه جهانی نسبت به عمق آن غافل است. ما باید هوشیار باشیم و با تدبیر، در تعریف آینده جهان نقش‌آفرینی کنیم.

ما باید برای گسترش جمعیت و تغییر موازنه جهانی به نفع مکتب انبیا، اسلام ناب، مکتب اهل بیت علیهم‌السلام و مستضعفان جهان برنامه‌ریزی کنیم، در تقابل با غرب که تمام اقدامات‌شان به نفع طبقه حاکمان و سرمایه‌داران طراحی شده است؛ امروزه حتی فضای مجازی و زیست‌بوم رسانه‌ای نیز بخشی از طراحی آنان برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی و تغییر سبک زندگی جهانیان است.

مسئله محوری آینده جهان

روشنی در این زمینه وجود دارد و باید بر اساس آن‌ها عمل کرد.

اگر بخواهیم جمعیت را بازسازی کنیم، نیاز داریم که نقشه‌های کلان ملی و برنامه‌های توسعه‌ای خود را تغییر دهیم. به عنوان مثال، در اولین برنامه توسعه که در زمان آقای هاشمی نوشته شد، یکی از مأموریت‌های اصلی، تحقق کنترل جمعیت بود که وزارتخانه‌ها و نهادهای متعددی مانند آموزش و

موضوع جمعیت یک مسئله محوری برای آینده جهان و نظم جهانی است و ما نباید در این بحث عقب بمانیم. مهم‌ترین اسناد توسعه‌ای مانند دستورکار ۲۰۳۰ نیز به نحوه تنظیم جمعیت جهان متناسب با اهداف توسعه می‌پردازند. ما باید بتوانیم در مقابل این اسناد جهانی، طرح و نقشه‌ای جامع داشته باشیم و مطالعات پیشینی آن را انجام دهیم. خوشبختانه ایده‌ها و افق‌های

پرورش، وزارت کار و امور اجتماعی، وزارت فرهنگ، وزارت بهداشت، سازمان صدا و سیما و رسانه‌ها مأموریت یافتند تا برای تحقق این هدف تلاش کنند. برای هرکدام نیز طرح اقدام مشخصی ذیل برنامه توسعه نوشته شد، از جمله بخش گفتمان‌سازی و ایجاد بستر فرهنگی که بر عهده رسانه‌ها، وزارت ارشاد و حوزه‌های علمیه گذاشته شد. حالا برای برگرداندن این مسیر و حرکت به سمت افزایش جمعیت، چه برنامه‌ای داریم؟ برنامه توسعه هفتم با برنامه اول در این زمینه تفاوت بنیادین دارد و باید مورد مطالعه دقیق قرار گیرد. بنابراین، اگر بخواهیم طرحی جدی و در مقیاس ملی برای جمعیت داشته باشیم، حتماً باید آن را در نقشه‌های بزرگ ملی مانند الگوی پیشرفت، برنامه‌های توسعه‌ای و برنامه‌های سالانه جای دهیم و همه این‌ها باید ذیل یک نقشه جامع و کلان شکل بگیرد که متأسفانه اکنون چنین انسجام و طرح یکپارچه‌ای دیده نمی‌شود و اقدامات موجود، پراکنده و فاقد تأثیرگذاری لازم است.

وقتی دیگران موضوع کنترل جمعیت را با شاخص‌هایی مانند توسعه اقتصادی، ظرفیت محیط‌زیست، سطح سواد و رفاه می‌سنجند، پرسش از ما این است

روشن، قوی و هماهنگ در سطح ملی است.

که طرح ما چیست؟ ما با کدام شاخص‌ها و محاسبات جمعیتی پیش می‌رویم؟ طرح اقدام عملیاتی ما کدام است؟ آیا فضای فکری و نخبگانی ما ظرفیت طراحی مبانی نظری و عملیاتی این طرح را دارد؟ و آیا می‌تواند آن را به بدنه اجرایی دستگاه‌ها تزریق کرده و در نقشه‌های ملی وارد کند؟

جواب این سؤالات بسیار ضروری است و بدون آن، حرکت مؤثر ممکن نخواهد بود. بخشی از این کار نیز بازسازی گفتمانی است که نیازمند بیان

اقناع نخبگان

باید نظام نخبگانی را در این زمینه اقناع کنیم، تا حداقل یک اکثریت قابل توجه از نخبگان با ما همراه شوند. به عنوان مثال، آیا برنامه ریزان نظام بهداشت کشور که سال‌ها مأمور «کنترل جمعیت» بودند، اکنون قانع شده‌اند که مداخلات خود را متوقف کنند؟ این‌جا است که نیاز به ایجاد یک ادبیات تخصصی جدید داریم، چرا که طرف مقابل حتی ممکن است با ایجاد انحراف در

البته حرکت در این مسیر با موانع جدی روبرو است. ما در برابر گفتمان مسلط جهانی قرار داریم که تقریباً تماماً دانش مدرن (از اقتصاد و جمعیت‌شناسی گرفته تا مسکن، اشتغال، تحصیل، اخلاق و بهداشت) پشت آن ایستاده است. این گفتمان، یک نظام ادبیات تخصصی قدرتمند ایجاد کرده که مقابله با آن تنها با گفتمان عمومی امکان‌پذیر نمی‌باشد. برای موفقیت،

ادبیات علمی و استفاده از محاسبات غلط، جامعه نخبگانی ما را نیز تحت تأثیر قرار داده باشد.

گفتمان‌سازی یکی از کارهای اصلی است، اما باید توجه کنیم که رقیب ما در این عرصه بسیار جدی است. کار فقط در سطح عمومی نیست؛ ما باید گفتمان نخبگانی را هم مدیریت کنیم. باید در فضای فکری حاکم، یک شکاف و فضای جدید ایجاد نماییم. بخشی از این گفتمان مسلط ممکن است حاصل نفوذ بوده باشد، اما عمده آن ناشی از اقناع علمی جامعه نخبگانی خودمان است. آن‌ها بر اساس استدلال‌هایی که پذیرفتند، اقدام کردند. اکنون ما باید مسیر این

اقناع را تغییر داده و دوباره نخبگان خود را قانع کنیم. اگر بخواهیم فقط به گفتمان عمومی تکیه کنیم و نخبگان را با خود همراه نکنیم، به مرور زمان موانع جدیدی ایجاد خواهد شد و در نتیجه به موفقیت چندانی نخواهیم رسید؛ مثلاً حوزه‌های علمیه به عنوان یکی از کانون‌های نخبگانی و حلقه اتصال جامعه به فرهنگ و مذهب، وقتی قانع شوند، می‌توانند جامعه را در زمینه تفکرات و اعتقادات مذهبی آماده کنند و موانعی را که به نظر می‌رسد در این حوزه مطرح باشند را مرتفع سازند و مسیر را از این حیث هموار نمایند. بنابراین کار ما باید هم‌زمان دانشگاه و حوزه را در بر بگیرد.

طراحی جامع

مشخص در همه سطوح (از گفتمان تا اجرا) بود.

طرح کنترل جمعیت، یک برنامه کامل و منسجم بود، در حالی که از اولین روزهای تغییر سیاست جمعیتی تا امروز، ما هنوز برنامه‌ای که به همان قدرت و انسجام باشد، نداریم و بعد از گذشت یک دهه، هنوز در حد یک طرح و برنامه حداقلی است.

نکته کلیدی دیگر این است که برنامه‌ریزی جمعیتی باید در تراز طرح‌های ملی مانند الگوی پیشرفت و برنامه‌های پنج‌ساله توسعه باشد. نمی‌توانید برنامه‌ای برای پیشرفت داشته باشید که با برنامه جمعیتی شما در تضاد باشد و بعد در افزایش جمعیت موفق شوید. آنچه در دوره کنترل جمعیت اتفاق افتاد، یک برنامه‌ریزی حداکثری با طرح اقدام

مدیریت نیاز و ارضاء

یک سری گلوگاه‌های حیاتی وجود دارد که اگر روی آن‌ها تمرکز نشود، موانعی را به وجود می‌آورد که از رسیدن به موفقیت جلوگیری خواهد کرد. یکی از اصلی‌ترین این گلوگاه‌ها، مدیریت جریان نیاز و ارضاء است که در برنامه‌ریزی توسعه، به‌طور نظام‌مند، مسیر نیازها و پاسخگویی به آن‌ها تغییر داده شده است. نیاز فطری به ازدواج و نیاز به خانواده (آنگونه که ما تعریف می‌کنیم،

به عنوان کانون امن و آنس) به نیازهای دیگری تبدیل شده است. آن‌ها تلاش کرده‌اند نیاز به ازدواج و تشکیل خانواده را تضعیف یا حذف کنند. وظیفه ما این است که این مسیر را معکوس کنیم؛ نیاز به ازدواج سالم و نیاز به محیط خانواده‌ای گرم را بازسازی و تقویت نماییم.

در دهه‌های گذشته، وقتی جوانی ازدواج می‌کرد، تنها انگیزه او ارضای غریزه طبیعی نبود؛ بلکه احساس

می‌کرد باید محور یک خانواده باشد، پدر یا مادر شود و مسئولیت فرزندان و خانواده را به عهده بگیرد. یک فرهنگ غالب وجود داشت که نیاز به خانواده سالم را در فرد ایجاد می‌کرد. اما امروز، آن نیاز به نیازهای دیگری تغییر شکل داده است. این، نتیجه تلاش برنامه‌ریزی شده غرب است که ما نیز به تدریج با عدم مقاومت مان، آن را پذیرفته‌ایم. حال باید این روند را برگردانیم؛ اگر ما این فرآیند شکل گرفته را تغییر ندهیم، صرفاً با ابزارهایی مثل تسهیلات و وام موفق نخواهیم شد. به خاطر دارم فردی برای حفظ اخلاق جوانان، تنها راهکار را وام ازدواج پیشنهاد می‌داد. به ایشان

گفتم: «آن‌ها کاری کرده‌اند که حتی افراد متأهل هم با مشکل مواجهند. دیگر با وام ازدواج نمی‌توان مشکلی را حل کرد.» عدم مدیریت نسبت به فرآیند نیازسازی و پاسخگویی، باعث شده تا احساس نیاز به فرزند، نیاز به خانواده، نیاز به ازدواج سالم و... در بخش بزرگی از جامعه از بین رفته یا بسیار ضعیف شده است. یکی از دلایل این وضعیت، ایستادن همیشگی ما در آستانه مدرنیته است؛ نه کاملاً داخل آن می‌شویم و نه بیرون می‌ایستیم. این وضعیت، دوگانگی و بحران هویت برای جوانان ما ایجاد کرده است؛ آن‌ها سردرگمند که مدرن شوند یا مسلمان بمانند؛ از

یک طرف احساس ناامنی مذهبی می‌کنند و از طرفی هم احساس می‌کنند که از دنیای جدیدی که عملاً آن را پذیرفته‌ایم، عقب افتاده‌اند.

مدیریت نیاز و ارضاء یک بحث وسیعی است که فقط به نیاز به ازدواج محدود نیست. بلکه نیاز به فرزندآوری، سبک زندگی پس از ازدواج و روان‌سازی زندگی مشترک را نیز در بر می‌گیرد. ما باید این نیازها را به شکل صحیح بازتعریف و جهت‌دهی کنیم. به نظر من، طرف مقابل تا حد زیادی در این زمینه موفق بوده و ما باید با هوشمندی و برنامه‌ریزی عمیق، این میدان را بازپس بگیریم.

اصلاح نظام کارشناسی

خوشبختانه جریان نخبگانی ما، به ویژه در حوزه علوم انسانی، در حال حرکت به سمتی است که دستگاه فکری و محاسباتی خود را بر اساس مبانی بومی شکل دهد. این جریان نوپای نخبگی در حال شکل دادن دستگاه فکری و محاسباتی مستقل خود بر پایه مبانی خویش است، اما با موانعی روبروست.

یکی دیگر از موانع اصلی، در زمینه افزایش جمعیت مسئله نسل‌آوری، نظام کارشناسی حاکم است؛ بار اصلی توسعه و پیشرفت بر عهده کارشناسی مدرن قرار دارد و کارشناسان داخلی ماکتر به بازنگری این نظام می‌پردازند. البته باید توجه داشت که تغییر کامل این روند، کاری دشوار است. با این حال،

اصیل خانواده، نیاز به ازدواج و مفهوم آن دگرگون گردید و تا زمانی که این نگرش اصلاح نشود، بازگشت به الگوی سالم فرزندآوری دشوار خواهد بود.

مسئله اشتغال نیز در این میان نقشی محوری دارد. در نظام سرمایه‌داری، نیروی کار اعم از زن و مرد همچون سوختی برای توسعه مصرف می‌شود، بی‌آنکه کرامت انسانی و معنای واقعی کار در نظر

در ضمن همین جریان نیاز و ارضاء و دانش‌های تخصصی، گلوگاه‌هایی برای ما درست شده که هر کدام موانعی را بر سر راه ما ایجاد می‌کند؛ مثل نوع نگاه به مقوله‌های کلیدی مانند اشتغال، تحصیل و ازدواج؛ در گذشته، برای کنترل جمعیت، سن ازدواج به‌طور مصنوعی بالا برده شد. سپس برای پر کردن این فاصله، دوستی‌های غیررسمی جایگزین ازدواج گردید و مفهوم

در کنار این، مباحثی مانند تحصیل، سکونت‌گاه و الگوهای فرهنگی نیز بر نسل‌آوری تأثیر مستقیم دارند. تا زمانی که مفهوم واقعی ازدواج، کار و خانواده در ذهن جامعه اصلاح نشود و اشتغال به جای آنکه زمینه‌ساز تشکیل خانواده باشد، به عاملی برای دوری از آن تبدیل شود، سیاست‌های افزایش جمعیت به نتیجه مطلوب نخواهد رسید.

گرفته شود. ما باید نگاه جامعه به اشتغال، به ویژه اشتغال بانوان را بازتعریف کنیم. متأسفانه پس از حوادث سال ۱۴۰۱، جریانی تحت عنوان «احساس امنیت و آزادی» شکل گرفت که اشتغال زنان را بدون توجه به ملاحظات اخلاقی، فرهنگی و حتی ایمنی محیط کار ترویج کرد. این رویکرد، اشتغال را با برداشتن حجاب و کمربند کردن عفاف در محیط‌های کاری پرخطر برابر دانست و تصویری کاذب از آزادی و کرامت زن ارائه داد؛ لذا تا وقتی که ذهنیت جامعه و نوع نگاه به مفهوم اشتغال تغییر نکند، کاری از پیش نمی‌رود.

نظام بهداشت

یکی از موضوعات حیاتی دیگر در این زمینه، نقش نظام بهداشت عمومی است. تا زمانی که سازوکار این نظام تغییر نکند، همچنان ابزاری برای کنترل جمعیت از طریق روش‌هایی مانند عقیم‌سازی گسترده، سقط جنین برنامه‌ریزی شده و غربالگری‌های هدفمند خواهد بود. آمار سقط جنین و غربالگری در ایران چندین برابر مردمی است که در غزه به شهادت رسیدند. این رویکرد نه تنها آمار جمعیت، بلکه حتی سرمایه هوشی جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد و می‌تواند به کاهش توان عمومی ذهنی و فکری جامعه منجر شود. باید هوشیار بود که در مسیر افزایش جمعیت نیز، دوباره گرفتار طرح‌ها و الگوهای غربی نشویم. ممکن است نظام سرمایه‌داری زمانی که سرمایه اجتماعی‌اش را در خطر ببیند، به سراغ روش‌های نوینی مانند مهندسی ژنتیک، تولید

و مأموریت از پیش تعیین شده‌ای در نظر بگیرد (از خانه‌های کپسولی برای طبقات پایین، تا نسل‌های طراحی شده برای اهداف خاص). بنابراین راه حل افزایش جمعیت ما باید بر مدار عواطف انسانی، کرامت خانواده و ارزش‌های اصیل بچرخد، نه اینکه در دام پروژه‌های مهندسی شده‌ای بیفتیم که انسان را به کالایی برای اهداف نظام سرمایه‌داری تبدیل می‌کند. ما باید در تأمین سرمایه اجتماعی و جمعیتی جدید، هوشیار باشیم و برنامه‌های خود را بر اساس مبانی فکری و دینی خودمان طراحی کنیم و مواظب باشیم دچار طرح‌های دشمن نشویم.

انسان مصنوعی یا رحم اجاره‌ای برود (همان‌طور که امروز در میان برخی سلبریتی‌ها شاهد آن هستیم) که در نهایت مفهوم خانواده را از بین می‌برد. ما نمی‌توانیم بدون پشتوانه علمی و اخلاقی دقیق و منطبق بر معیارهای اسلامی به سراغ چنین روش‌هایی برویم. باید محاسبه کرد که مثلاً گسترش چندقلوزایی مصنوعی، چه تأثیری بر ضریب هوشی، سلامت و توانایی نسل آینده خواهد داشت. نکته اصلی این است که نظام سرمایه‌داری با ایجاد اختلاف طبقاتی عمیق، حالا می‌خواهد برای حفظ سیستم، حتی تولید انسان رانیز مهندسی کند و برای هر طبقه، نقش

کرامت بانوان

یکی از چالش‌های اساسی در موضوع جمعیت، مسئله کرامت بانوان است. غرب با شعار آزادی و اشتغال، بر محور انگیزه‌های اقتصادی و سودمحور، زنان را وارد عرصه اجتماعی نموده و فرزندآوری را بر خلاف کرامت انسانی بانوان معرفی کرده است. در چنین جامعه‌ای که همه چیز به بازار و سود حداکثری تقلیل می‌یابد، زنان نیز به عنوان یک منبع اقتصادی

دیده شدند؛ نیروی کار ارزان، جذابیت‌ها و توانمندی‌هایشان همه باید به ثروت تبدیل می‌شد، آن هم نه برای خودشان، بلکه برای صاحبان سرمایه. این روند، در پوشش جنبش‌های فمینیستی، در عمل به ایجاد یک بردگی مدرن انجامید. الگوی مشارکت اجتماعی زنان تغییر کرد، اما نه در مسیر کرامت و تعالی، بلکه در خدمت نظام سرمایه‌داری که حتی حاضر

جمعیتی که ما به دنبال آن هستیم، مبتنی بر پاکی و سلامت نهاد خانواده است و این، کاملاً در تقابل با نگاهی است که زن را به یک عامل اقتصادی صرف تبدیل می‌کند. بنابراین، باید مسیر مشارکت اجتماعی بانوان را به گونه‌ای تعریف کنیم که با کرامت انسانی، نقش مادری و خانوادگی آنان در تعارض نباشد، بلکه آن را تقویت کند.

است برای بهره‌وری بیشتر، شرایطی مثل مجرد بودن یا شکل خاصی از ظاهر را برای کارمندان زن تحمیل کند. این استثمار چندجانبه، هم از نیروی کار و هم از جذابیت‌های زنانه، نمونه‌ای از آن بردگی پیچیده نوین است. لذا ما در مسیر افزایش جمعیت و ترویج خانواده سالم، باید مراقب باشیم این الگوی غلط استفاده ابزاری از زنان، در جامعه ما بازتولید نشود.

الگوی مشارکت

الگوی مشارکت بانوان ما پس از انقلاب اسلامی، با الگوی غربی تفاوت دارد. هرچند سطح مشارکت اجتماعی زنان در ایران از متوسط منطقه‌ای بالاتر رفته و حتی نهادهای جهانی نیز آن را می‌پذیرند، اما ماهیت این مشارکت تفاوتی بنیادین دارد. برخی می‌کوشند آن را نسخه‌ای بومی‌شده از الگوی غربی و ابزاری برای نوسازی و حتی کنترل جمعیت قلمداد کنند، اما این برداشت نادرست است. حقیقت این است که الگوی مشارکت بانوان در جمهوری اسلامی، هرچند در برخی مقاطع، تحت تأثیر جریان‌های جهانی قرار گرفته، اما هیچ‌گاه تابع الگوی غربی نبوده است. امام خمینی گونه‌ای دیگر از کرامت انسانی را بنیان نهاد و زنان را نه با انگیزه‌ای مادی و برای رسیدن به معیارهای جوامع غربی، بلکه با انگیزه‌های معنوی و در مسیر گسترش قدرت

اسلام و پایه‌ریزی یک تمدن جهانی به عرصه‌های مهم اجتماعی وارد کردند. بنابراین، افزایش جمعیت نیز باید در چارچوب همین الگوی اصیل مشارکت اجتماعی زنان تعریف شود. اگر ما نتوانیم الگوی مشارکتی متناسب با مبانی دینی خود را طراحی کنیم که هم‌زمان با حفظ کرامت زن، تقویت نهاد خانواده، تکریم مقام مادری و رشد جمعیت سالم همراه باشد، یا به افزایش جمعیت مطلوب نخواهیم رسید، یا جمعیتی شکل می‌گیرد که با ایده‌آل‌های ما همخوانی نخواهد داشت.

اگر الگوی مشارکت اجتماعی زنان را بر اساس مدل غربی بنویسیم، تردیدی نباشد که اولاً به راحتی می‌توان جمعیت را کنترل کرد، زیرا این الگو در ذات خود به تغییر نظام نیازها و ارضای جامعه می‌انجامد. ثانیاً، اگر هم جمعیتی از دل آن بیرون آید، انسان در تراز تمدن اسلامی پرورش نخواهد یافت. دنیای غرب پس از رنسانس، مأموریت اصلی خود را تربیت انسان منطبق با ایدئولوژی روشنگری قرار داده و نهادهایی مانند مدارس رسمی، ابزار این تربیت هستند. بنابراین باید الگوی مشارکت بانوان را به صورتی مستقل و مبتنی بر ارزش‌ها تعریف

کنیم و مسئله جمعیت را در درون یا در تعامل با این الگو ببینیم، نه جدا از آن. تنها از این مسیر است که می‌توان به افزایش جمعیت همراه با تربیت انسان تراز تمدن نوین اسلامی دست یافت. این الگو، در تضاد کامل با مدل غربی است که مشارکت زنان را به ابزاری برای افزایش سود اقتصادی و در نهایت کنترل جمعیت تقلیل می‌دهد. وظیفه ما طراحی مسیری است که زن مسلمان، هم در ساختن تمدن اسلامی نقش آفرین باشد و هم کرامت و نقش بی‌بدیش در کانون خانواده حفظ و تعالی یابد.

آموزش رسمی

حضور نسل انقلابی به عنوان معلم و مربی، موفق‌تر عمل می‌کرد.

آموزش رسمی باید یکی از پایگاه‌های اصلی پرورش انسان تراز تمدن اسلامی باشد؛ انسانی که بتواند در فرآیندهای اجتماعی متناسب (مانند تشکیل خانواده و نسل‌آوری) مشارکت داشته باشد. اما اکنون چنین رویکردی در آموزش و پرورش ما به وضوح دیده نمی‌شود. اگرچه تلاش‌های پراکنده‌ای صورت

یکی از مهم‌ترین عرصه‌هایی که باید در آن، سرمایه‌گذاری اساسی صورت گیرد، فضای آموزش رسمی کشور است. این فضا در حال حاضر، جوانانی را تربیت نمی‌کند که در تراز اندیشه اسلامی و متعهد به موازنه قدرت جمهوری اسلامی باشند. متأسفانه آموزش و پرورش ما در دهه‌های اخیر افول چشمگیری داشته است. این نهاد در دهه‌های ۷۰ و ۸۰، به دلیل

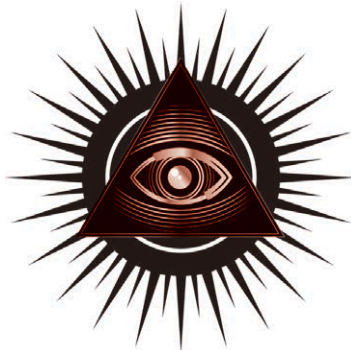
گرفته و آموزش‌های عمومی در این حوزه ارائه می‌شود، اما این میزان به هیچ وجه کافی نیست. بنابراین، پس از طراحی الگوی مشارکت بانوان، یکی از مراکز و گلوگاه‌های مهمی که باید بر آن متمرکز شویم، آموزش رسمی کشور است. جای شگفتی است (و البته تعجب‌برانگیز هم نیست، زیرا آن‌ها بر اساس برنامه‌ای دقیق پیش رفتند) که در دوران کنترل جمعیت، کتاب‌های درسی با چه سرعتی و حتی تصاویرشان تغییر داده شد. طراحان این برنامه به خوبی می‌دانستند که باید از کلاس اول ابتدایی، الگوی خانواده مطلوب را

در ذهن کودکان جا بیندازند. آن‌ها تصاویر و محتوا را تا دوره متوسطه تغییر دادند و فضای آموزشی را کاملاً دگرگون کردند. اکنون بازگرداندن این فضا به مسیر اصلی و تبدیل آن به محیطی برای تربیت انسان طراز، باید یکی از نقاط اصلی تمرکز و تلاش ما باشد.

اقدامات در سطح جهانی

همان‌گونه که آن‌ها جنبش‌های جهانی ایجاد می‌کنند، ما نیز باید جنبش جهانی بانوان مسلمان را شکل دهیم و تحرکات منطقه‌ای و بین‌المللی مشابه جبهه مقاومت، برای موضوعاتی مانند جمعیت نیز سازماندهی کنیم. بسیاری از چالش‌های داخلی را می‌توان از طریق فعال‌سازی صحنه بیرون حل کرد، همان‌گونه که مسائل داخلی ما در پرتو مقاومت فلسطین تدبیر می‌شود؛ مسئله جمعیت نیز می‌تواند از این مسیر مدیریت گردد.

باید با تمرکز بر طرح‌های بزرگ ملی و طراحی یک برنامه منسجم، رشد جمعیت سالم در تراز تمدن اسلامی و عصر ظهور را محور اصلی برنامه‌ریزی‌های کلان اجتماعی قرار دهیم. طرح مشارکت اجتماعی بانوان نیز باید مبتنی بر همین اساس طراحی شود و گلوگاه‌های آن شناسایی و متحول گردد. مهم‌ترین نقطه تمرکز، بازنگری در برنامه‌ریزی توسعه و دانش مدرن است. باید تلاش کنیم تا اقدامات در سطح جهانی صورت بگیرد،

ابتکار عمل

داد، در غیر این صورت، اگر صبر کنیم تا نظم جهانی شکل گرفته و تثبیت شود، قطعاً طرح‌های ملی ما با شکست مواجه خواهد شد. بدون ایجاد تغییر در موازنه قدرت جهانی، امکان حفظ استقلال ملی در هیچ حوزه‌ای (از جمله الگوی مشارکت بانوان، خانواده، جمعیت و سرمایه اجتماعی) وجود ندارد. برنامه ما باید تحول موازنه بین‌المللی و منطقه‌ای

در برنامه الگوی پیشرفتی که نوشته شده بود و حضرت آقا دستور بررسی آن را داده بودند، دواشکال اساسی وجود داشت: اولاً، عدم توجه به تراز ارتباطات جهانی و ثانیاً، بی‌توجهی به تحولات آینده؛ هر برنامه‌ای که برای آینده کشور و نقش بانوان در آن طراحی می‌کنیم، باید متناسب با آینده جهان و تحولات جهانی باشد و مشارکت فعال در آن را مدنظر قرار

طبیعی متعلق به ساکنان آن منطقه نیست، بلکه در تملک طراحی جهانی است. اگر به این تحولات آینده توجه نکنیم، هر برنامه‌ریزی ملی در حوزه‌های حیاتی مانند جمعیت، سواد، مسکن (الگوهای مسکن کپسولی به آرامی در حال ورود به کشور است) با تهدید مواجه خواهد شد. باید این واقعیت را درک کنیم و در تراز تحولات جهانی، یک طراحی جامع و مقابله‌ای هوشمندانه ارائه دهیم. کاری دشوار اما شدنی است که با صبر، استقامت و هم‌افزایی نسل جدید مجاهد، انقلابی و نخبه تحت هدایت مدیریت حکیمانه قطعاً به موفقیت خواهد می‌انجامد.

به نفع کشور و اسلام را دنبال کند و الا محکوم به شکست است. مسئله ما یک درگیری بزرگ در ابعاد جهانی است؛ آینده‌ای که قدرت‌های جهانی ترسیم می‌کنند، دیگر بر مدار دولت‌ها و ملت‌های سنتی پس از جنگ جهانی دوم نیست. نظم نوین در حال شکل‌گیری بر پایه شهرهای پایدار است که محوریت آن با اقتصاد و شرکت‌های بزرگ فراملی (پلتفرم‌های دیجیتال) می‌باشد. در این نظم، قدرت به شرکت‌های بزرگ منتقل شده و تقسیم منابع جهانی بازتعریف می‌شود. امروز حتی مالکیت بر منابع مورد چالش قرار گرفته و ادعا می‌شود که منابع

بہار شہید علی خامنہ خستہ ناپہ

معماری جمعیت

(برنامه ریزی برای حل معضل جمعیت)

۱. چرما مسئله جمعیت محوری است؟

در موازنه قدرت جهانی نقش تعیین کننده دارد

با امنیت ملی ارتباط مستقیم دارد

برای تقابل تمدنی با غرب نقش حیاتی دارد

۲. پیش نیازهای کلان برای برنامه ریزی جمعیت

طراحی یک برنامه منسجم و یکپارچه در سطح ملی

گفتمان سازی عمیق و همه جانبه

اطلاع رسانی در سطح عمومی جامعه

اطلاع رسانی در سطح نخبگان (حوزوی، دانشگاهی، اجرایی)

۳. مؤلفه های اساسی در طراحی برنامه جمعیتی

الف: بازتعریف مسئله نیاز و ارضاء

تقویت نیاز فطری به ازدواج و خانواده

تغییر مسیر نیازسازی برنامه ریزی شده غرب

ب: اصلاح نگرش ها و شاخص ها

نگاه به اشتغال (به ویژه بانوان)

بازتعریف مفهوم ازدواج، کار و خانواده

اصلاح گفتمان علمی و کارشناسی

۴. نهادهای کلیدی

الف: نظام بهداشت و درمان برای تغییر رویکردها، نگرش ها و شاخص ها

ب: نظام آموزش و پرورش برای تربیت انسان تراز تمدن اسلامی

ج: رسانه و فضای مجازی برای مقاومت در برابر مهندسی سبک زندگی غربی و گفتمان سازی مثبت برای خانواده و فرزندآوری

۵. محورهای ویژه در افزایش جمعیت

الف: گرامت و نقش بانوان

طراحی الگوی مشارکت اجتماعی بومی و دینی

تفکیک از الگوی غربی ابزاری و سرمایه محور

تلفیق نقش مادری و خانوادگی با مشارکت اجتماعی

ب: خانواده به مثابه کانون اصلی

بازتعریف خانواده به عنوان کانون امن و انس

مقابله با گفتمان‌های تضعیف‌کننده نهاد خانواده

۷. موانع و چالش‌های اصلی

گفتمان مسلط جهانی و دانش مدرن پشت آن

پراکندگی و عدم انسجام برنامه‌های داخلی

مخالفت نخبگان و تغییر ادبیات تخصصی

ریشه دار بودن الگوهای رفتاری تغییر یافته

۶. عرصه‌های راهبردی

ایجاد جنبش‌های جهانی (مانند جنبش بانوان مسلمان)

سازماندهی تحرکات منطقه‌ای و بین‌المللی حول محور جمعیت

تأثیرگذاری بر نظم در حال شکل‌گیری جهانی

تغییر موازنه قدرت به نفع جهان اسلام

چون فرهنگ‌سازی در این مسئله
مثل خیلی از مسائل دیگر اجتماعی،
حرف اول را می‌زند؛
باید فرهنگ‌سازی بشود

که متأسفانه امروز این فرهنگ‌سازی نیست، تعطیل است؛
با اینکه حالا گفته شده، ما هم گفته‌ایم، دیگران هم گفته‌اند، در مجلس
هم مطرح شده، بعضی‌ها هم کم و بیش اینجا و آنجا بحث می‌کنند،
لکن کار فرهنگی به معنای صحیح انجام نگرفته.

رهبان شهید، سید علی خامنه‌ای، ۶ آبان ۱۳۹۲

که به دنبال ارتباط بیشتر
محتابان سیدالشهدا علیه السلام است...
قرار نیست مشعر تولید کند،
قرار است مشعر آینه تولیدات
و فعالیت‌های شما باشد.
اینجا، جای آرم هیأت شماست
که باید در شماره‌های بعد پرش کنید...

نشر هیات امروز

heyatemrooz.ir

@heyatemrooz_ir

۰۲۵ - ۶۳ ۱۲ ۲۰

۳ ۰۰۰ ۱۵۴۲

www.1542.org

info@1542.org

جامعه ایمانی مشعر،
محفلی است برای گردآمدن
هیأت‌های کشور،
مشعر چیزی جز اجتماع هیأت‌ها نیست،
جامعه‌ای فراتر از مرزهای نژادی و
تقسیمات جغرافیایی و سیاسی،
اجتماعی ایمانی و توحیدی است